ZACHĘTA

Zachęta –
Narodowa Galeria Sztuki
pl. Małachowskiego 3,
Warszawa
zacheta.art.pl

Życie. Instrukcja

wystawa czynna
do 23 kwietnia 2017

projekt / design: Kaja Głowa

partner:
Uniwersytet Rzeszowski

patroni medialni:
STOLICA
artinfo.pl

Georges Perec

(1936–1982) — francuski pisarz, eseista, filmowiec. Urodził się w Paryżu w rodzinie żydowskich emigrantów z Polski. Jego rodzice zginęli w czasie II wojny światowej — ojciec w szeregach armii francuskiej, matka w obozie koncentracyjnym, prawdopodobnie w Auschwitz. Uratowany przez Czerwony Krzyż Georges Perec był wychowywany przez krewnych. Studiował historię i socjologię na Uniwersytecie Paryskim, pracował jako recenzent w czasopismach literackich. W 1965 roku ukazała się jego debiutancka powieść *Rzeczy*. W swojej twórczości łączył eksperymentowanie z formą i językiem z poddawanymi literackiemu przetworzeniu wątkami autobiograficznymi, wśród których ważne miejsce zajmowało doświadczenie straty, problem Zagłady i poszukiwania/wypierania żydowskiej tożsamości. Od 1967 roku należał do grupy literackiej OuLiPo (Ouvroir de litérature potentielle), założonej w 1960 roku przez pisarza Raymonda Queneau i matematyka François Le Lionnais. Jej członkowie tworzyli według narzucanych sobie, często specjalnie stworzonych procedur formalnych zwanych przymusami, które stanowiły konstrukcyjny szkielet utworu lub wręcz umożliwiały jego samoczynne generowanie. Powieść *La Disparition* [Zniknięcie] Pereca, pozbawiona litery E i uważana za największy lipogram w literaturze światowej, jest przepojona poczuciem straty, pustki. Jego często pisane według ścisłych rygorów formalnych utwory charakteryzuje jednocześnie pasja opowiadania, snucia historii, analizowania zjawisk codzienności. Najbardziej znane dzieło, *Życie instrukcja obsługi* (1978), zadedykowane pośmiertnie Raymondowi Queneau, to monumentalna, wielowątkowa opowieść o mieszkańcach paryskiej kamienicy, skonstruowana przy zastosowaniu zasad kombinatoryki i reguł szachowych. Zrealizowany wspólnie z Bernardem Queysanne film *Człowiek, który śpi* (1974), oparty na powieści Pereca, został wyróżniony prestiżową Prix Jean Vigo.

Jadwiga Sawicka

(ur. 1959) — artystka, tworzy obrazy, fotografie, obiekty, instalacje tekstowe, również w przestrzeni publicznej. Pracuje na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Miała wystawy indywidualne m.in. w Galerii Foksal w Warszawie (1998, 2001), w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie (1999, 2002, 2006), w Bunkrze Sztuki w Krakowie (2003), w Atlasie Sztuki w Łodzi (2005), w CSW Zamek Ujazdowski w Warszawie (1997, 2006), w galeriach Czarna (Warszawa, 2007, 2013), Ego (Poznań, 2008) i w BWA Warszawa (2014). W ostatnich latach również kuratorka wystaw, m.in. *Sen jest drugim życiem* i *Róża jest różą* (obie wspólnie z Ewą Łączyńską-Widz w BWA Tarnów, 2012 i 2013), *Nowe ilustracje* (z Magdaleną Godlewską-Siwerską w Galerii Arsenał w Białymstoku, w 2016). Współpracuje z galerią BWA Warszawa.

4.02—23.04

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

Życie. Instrukcja

Wystawa inspirowana twórczością Georges'a Pereca

kuratorka **Jadwiga: Sawicka**
współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej, Michał Kubiak**
projekt ekspozycji: **Lila Kalinowska**
identyfikacja wizualna wystawy, opracowanie graficzne tekstów: **Kaja Gliwa, Mikołaj Moskal**

artyści: **Eleanor Antin, Apsolutno, Martin Arnold, Krzysztof Bartnicki & Wojciech Kucharczyk, Michał Chudzicki, CT Jasper & Joanna Malinowska, Omer Fast, Hans-Peter Feldmann, Bartosz Fic, Kaja Gliwa & Mikołaj Moskal, Johan Grimonprez, Nicolas Grospierre, Grzegorz Jankowicz, Lukáš Jasanský & Martin Polák, Alicja Karska & Aleksandra Went, Lila Kalinowska, PIO Kaliński, Agnieszka Kurant, Jamie Livingston, Justyna Łuczaj-Salej, Piotr Macha, Martyna Miller, Aleksandra Mir, Karolina Niwelińska, Krzysztof Pisarek, Jan Rusiński**
i ilustratorzy: **(Arobal, Jacek Ambrożewski, Patricija Bliuj-Stodulska, Ola Cieślak, Paulina Derecka, Małgorzata Dmitruk, Paulina Dudek, Magdalena Dukaczewska, Stanisław Gajewski, Joanna Gębal, Agnieszka Głód, Monika Hanulak, Maria Huculak, Marta Ignerska, Rafał Kucharczuk, Wacław Marat, Milena Podloch, Greta Samuel, Aniela Sadlej, Maciej Sieńczyk, Marianna Sztyma, Stanisław Wójcik, Barbara Żuchowska), John Stezaker, Weronika Szczawińska & Krzysztof Kaliski, Mariusz Tarkawian, Andrzej Tobis, Marianne Wex** oraz studenci Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego
autorzy książek: **Sophie Calle, Joan Fontcuberta, Jonathan Safran Foer, Michael Landy, Cristina de Middel, Chris Ware**

kontakt dla mediów: **Olga Gawerska, rzecznik@zacheta.art.pl**, tel. **603 510 112**
zdjęcia prasowe: **zacheta.art.pl/prasa** (dostępne po zalogowaniu)

partner wystawy: Uniwersytet Rzeszowski
sponsor wernisażu: Freixnet
patroni medialni: Stolica, artinfo.pl

Bezpośrednią inspiracją dla powstania wystawy była jedna z najsłynniejszych powieści Pereca *Życie instrukcja obsługi* — wielowątkowa opowieść o mieszkańcach paryskiej kamienicy. Skomponowana w oparciu o zasady kombinatoryki i reguł szachowych, realizowała postulaty eksperymentalnej grupy literackiej OuLiPo, której Perec był członkiem od 1967 roku. Jak pisała Anna Wasilewska o dziele Francuza: „podlegające ścisłym formalnym rygorom, arbitralnie dobranym, jest książką eksperymentalną, awangardową, którą czyta się jak powieść realistyczną, nie podejrzewając istnienia pod powierzchnią tekstu skomplikowanej maszynerii, wprawiającej w ruch narrację". Podobnie wystawa może być oglądana bez znajomości zasady, według której została zbudowana — jako zestaw interesujących, nieco obsesyjnych prac. Lecz jednocześnie ma dać widzowi przyjemność z odkrywania reguł, którymi w swojej twórczości — tak jak Perec — kierują się artyści.

Georges Perec swoje utwory dzielił na należące do czterech pól, czterech sposobów zadawania sobie pytań. Jest pole socjologiczne, czyli badanie codzienności, jest autobiografia, są rzeczy ludyczne (czyli efekt realizowania narzuconych sobie formalnych przymusów), jest także pole fabularne, wynikające z chęci „pisania książek, które czyta się jednym tchem". Wychodząc od tego podziału, wystawa *Życie. Instrukcja* — łącząca różne dyscypliny twórcze — gromadzi prace i autorów, dla których istotne jest myślenie przez klasyfikację, upodobanie do rygorów formalnych czy też tworzenie złożonych narracji. Ekspozycja dzieli się na cztery części: ludyczną, socjologiczną, fabularną i autobiograficzną. Integralną jej część stanowi czytelnia, która przenika do wszystkich „rozdziałów" wystawy. Wśród prezentowanych publikacji znalazły się zarówno książki fotograficzne, jak i będące efektem projektów artystycznych, bądź same będące projektami artystycznymi.

Podczas wernisażu odbędzie się performas zatytułowany *Wymianka* — miniaturowe zdarzenie teatralne przygotowane przez reżyserkę Weronikę Szczawińską i kompozytora Krzysztofa Kaliskiego. To eksperyment na niewielką, bo prywatną skalę, który wyznaczają Perecowskie pytania: czym jest nasza codzienność? Czym jest „autorstwo"? Czy to, co osobiste jest jednocześnie czymś wspólnym?

Dokumentacja performansu będzie następnie prezentowana na wystawie.

Towarzysząca wystawie książka o tym samym tytule ma na celu ukazanie związków pomiędzy literaturą a sztuką, ale także muzyką i teatrem. Inspiracją stała się twórczość Georges'a Pereca, pisarza o konceptualnym podejściu do twórczości i bardzo zróżnicowanym dorobku.

Książka stanowi integralną część wystawy i jej literackie tło. Ważną częścią są tu fragmenty utworów Pereca, opatrzone ilustracjami Anny Piwowar. Znalazły się w niej również m.in. eseje poświęcone jego twórczości i specyficznym metodom pisarskim autorstwa literaturoznawców Jerzego Franczaka, Grzegorza Jankowicza i Anny Wasilewskiej, socjologa Marka Krajewskiego o potrzebie i kłopotach wynikających z kategoryzowania, historyków sztuki i kuratorów Michała Jachuły i Ewy Tatar o typologiach i przymusach formalnych jako strategiach artystycznych oraz reportaż Mariusza Szczygła o Janinie Turek, która odnotowywała wszystkie wydarzenia ze swego życia, dzieląc je na specjalne kategorie. W publikacji zamieszczono również teksty o pracach, które mogłyby znaleźć miejsce w powieściach pisarza.

Życie. Instrukcja
pod redakcją Jadwigi Sawickiej
projekt graficzny: Magda Piwowar
ilustracje: Anna Piwowar
wersja językowa polska
stron: 120
Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki,
Warszawa 2017
ISBN 978-83-64714-47-4

Przewodnik po wystawie

z magazynu *Zachęta — luty, marzec, kwiecień 2017*

```
--------------------------------------------------
FAR WARS
--------------------------------------------------
        FORCE WORDS
        They are set, force to force.     (223.15)
        And it must be with who.          (246.34)         May the Force be with you.
        may the good people speed         (471.35)         May the Force be with you.
        be the forced                     (546.12)
        we fought he wars                 (588.11)
--------------------------------------------------
HEBAADFEEE
HaeheadfeHDhhefehaadabeadcededafaCebhebfheagaeafheagaeaHheeadaDaCaHaeheadfeHDHhefehaadabeAdcededfaCeBhebfheagaeaChfheagaeaHheeadaHeaeegfheCaehecedabeaedaAdfGeeeehebe
ebdefHhheeaafChheafahadHeafafafahefacheefbhecacheadacaecaceefheaceaefheceeddaaeeeaeadegefChAdegefHdefAahhacdheaagegbafedaadagehebgbfheCadAbehChHbehhBehheeaHahheeHfHc
hagehaheheheahegfaaBabaccbabccehadchachachchachegghechceadchachabeeadedbhffagaeaadeHeCheaEeaacaadcaedhheChdefhefChhhbceheDBagaegegheahheeeBebfeahahcadeAdhheffCacbedg
hedcahhebaffbahedChBbaahedhehebeeebadcheaeahedadhehefhahaefagAdGacehedaheEbaabaahbacadaaaChahaahehabbaheefabegCghaecehebaDecaecafaFgaaccaeeBageaeBfacehgaeheeegceegaa
aeagaeheeegcecdChAegacaedcdHebegdfHfedeehheahehgaadgefehaegadegaccdghegheadgheehaheaeghheaheHhaeadebdaadChhhahedhegeeaheadeHeghbhfhefhedhaheadedhheFgadhehefhaafheBeg
bhehecfhecaagefaedaCheBgadCahagdaHeagbeehaheebggeedhebacafhebAdhecaghhdeahffeChhheheaGeheaefhcechdeBfhegaehehafegeagfdEaceheebeeaghegeeChBgeaghegeeheageeeeeffceheeed
daAeheehaeafeeadeGaebadadaeegFdhebaefcadaeAdebhdaAghhedeadDaeChhhedeafaddbDaeAdaheeaAdahegehheeechcFheeeeCachhebhaabeaeaCa
--------------------------------------------------
[001]            [T:055]  [6:8]   HE-B-AADF                                                          HE-F#-GAGH                [Force Theme in H]
[001-003]                         EEE(H)ae(hea)                                  -d(fe)H(Dh)          EEEF#E-DCDH               [Persse O'Reilly 1]
[003-005]                         h(efe)h(aa)             -d(ab)e(a)d#c          -#(e[ded])a          (H)HC#-DDDDC#-HC#A        [Persse O'Reilly 2]
[005-006]                         fa-                     {C-..                                       (A)AH-CCCC[-CD-HH-HA]     [Persse O'Reilly 3.1/2]
[006-007]                                                 ..}-e(b)h              -ebfhe               C-FDH-CAFED               [Yoda Theme in C]
[007-008]        [T:060]          aga(e)a(f)he{a}                                                     GGAHCA-A                  [Persse O'Reilly 4.1]
[008-010]        [T:065]          gae-aH/(h-ee)a/[daD]-                                               AAG-AHA(A)-               [Persse O'Reilly 4.2]
[010-011]                         -aC-aHa                 [ehe]a..                                    -AG-AHA                   [Ballad of POR 4.3]
[011-012]                                                 ..d-f                  -eHDH                AD-E-FGFA                 [Force Theme in A]
[013-014]        [T:160]  [4:4]   h       efeh    a      ad-ab-eA        d       ce-de-d-[faC]        e              {B..
[015-016]                         ..B}            h                              e                    b       f
[017]                             h               e      a                       g       a                    e       a
[018]                             (CH)f           heagaea                        [Hh][ee][ada]
-------
                 (1)
THE BALLAD OF PERSSE O'REILLY
Have you heard of one Humpty Dumpty how he
fell with a roll and a rumble and curled up like Lord Olafa
Crumple by the butt of the Magazine Wall, of the
Magazine Wall, Hump, helmet and all? Da Capo
                 (2)
Have you heard of one Humpty Dumpty
How he fell with a roll and a rumble
And curled up like Lord Olofa Crumple
By the butt of the Magazine Wall,
(Chorus) Of the Magazine Wall,
                 Hump, helmet and all?
-------
                 (1)
HEBAADF                                   HEBAADFEEE
EEEHaeheadfeHD                            HaeheadfeHDhhe
hhefehaadabeadcededa                      fehaadabeadcededafa
faCebhebfhe                               Cebhebfheagaeafhe
agaeafhea                                 agaeaHheeadaDaCa
gaeaHheeadaD
                 (2)
aCaHaeheadfeHDH                           HaeheadfeHD
hefehaadabeAdcededfaCeB                   Hhefehaadabe
hebf                                      AdcededfaCe
heagaea                                   Bhebfheagaea
Chfheagaea                                (Ch)     fheagaea
Hheeada                                            Hheeada
--------------
VARIATION
                 (1)
                                                                                                      1
```

Krzysztof Bartnicki, *Wariacje Bartnickiego na wariacje Joyce'a na tematy różne*, 2012–2017 (praca kontynuowana), tekst muzyczny, dzięki uprzejmości artysty

W *Uwagach o tym, czego szukam* (1978) Georges Perec tak komentuje formalną różnorodność swojego dorobku: „Nigdy nie napisałem dwóch jednakowych książek, nigdy nie miałem ochoty powtórzyć w którejś z książek formuły, systemu czy stylu wypracowanego w poprzedniej". Swoje utwory dzieli na należące do czterech pól, czterech sposobów zadawania sobie pytań. Jest więc pole **socjologiczne**, czyli badanie codzienności, jest **autobiografia**, są rzeczy **ludyczne** (czyli efekt realizowania narzuconych sobie formalnych przymusów), jest także pole **fabularne**, wynikające z chęci „pisania książek, które czyta się jednym tchem". W oparciu o ten podział wystawa gromadzi prace i autorów, dla których istotne jest myślenie przez klasyfikację, upodobanie do rygorów formalnych, czy też tworzenie złożonych narracji. Łączy różne dyscypliny: literaturę, teatr i muzykę.

Najbardziej oczywisty jest związek z literaturą — wpisujące się w jedno z czterech „pól" teksty oraz książki są prezentowane we wszystkich salach. Elementy czytelni, która stanowi integralną część wystawy, również przenikają do nich. Są to książki fotograficzne (m.in. Hans-Peter Feldmann, Christina de Middel), książki będące efektem projektów artystycznych (Sophie Calle, Joan Fontcuberta, Michael Landy) oraz książki, które same są projektami artystycznymi (Jonathan Safran Foer, Chris Ware). Do ich ekspozycji zostały specjalnie zaprojektowane przez Lilę Kalinowską meble. Z kolei wystawa przenika do czytelni: znajdują się tam m.in. prace nawiązujące bezpośrednio do tekstów Pereca.

Architektura, rozmiary prac i inne względy narzuciły zmianę wymienionej na wstępie kolejności: oglądanie wystawy proponujemy zacząć od części **ludycznej**, przez **socjologiczną**, **fabularną**, **autobiograficzną** i wreszcie **czytelnię**.

John Stezaker, *Tłum*, 2013, zapętlone wideo, dzięki uprzejmości Galerie Gisela Capitain, Kolonia

Apsolutno, *Good Evening*, 1996, plakat do filmu, dzięki uprzejmości Apsolutno

Nicolas Grospierre, *Kolekcja, która rośnie. Fotografia #2*, fotografia zrobiona w czasie wystawy *Procedures for the Head. Polish Art Today* w Kunsthalle Bratislava, 2015, archiwalny wydruk pigmentowy, papier, dzięki uprzejmości artysty

Część ludyczna

O powieści Georges'a Pereca *La Disparition* [Zniknięcie] Jerzy Franczak pisał: „to największy lipogram w literaturze światowej, napisany z pominięciem litery E, a przy tym — powieść przygodowa, której osnową jest zniknięcie głównego bohatera. Napisany w trzy lata później suplement, *Les Revenentes*, operujący już wyłącznie samogłoską E, to dziwaczna opowieść o kradzieży diamentów" („Tygodnik Powszechny", grudzień 2012).

Podobnie ekstremalne ograniczenia narzucają sobie autorzy prac w tej części wystawy. Dla tekstu muzycznego *Wariacje Bartnickiego na wariacje Joyce'a na tematy różne* (2012–2017) materiałem wyjściowym był oryginalny tekst *Finnegans Wake*, z którego Krzysztof Bartnicki, autor polskiego przekładu *Finneganów trenu*, usunął prawie wszystkie znaki — pozostawił tylko litery tworzące kryptogram muzyczny na podobieństwo motywu BACH. Zamienił litery w nuty, a następnie przeszedł do muzycznej partytury, znajdując w tekście zaskakująco różnorodną muzykę, m.in. motywy klasyczne, ale także folk, hymny narodowe i melodie współczesne, np. motywy z filmu *Gwiezdne wojny*. W ten sposób rozwija swoją relację z tekstem Joyce'a, przenosząc ją na inny poziom. Fragmenty przekładu były tematem ćwiczeń dla studentów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego (animacje Izabeli Gnot, Jerzego Kozłowskiego, Łukasza Kuśnierza), a tekst muzyczny w aranżacji Wojciecha Kucharczyka stał się z kolei inspiracją dla animacji Karoliny Niwelińskiej. To kolaż różnych mediów, graficzna notacja podejmowanego tematu muzycznego, czerpiąca z poetyki snu.

Z metodą zastosowaną przez Krzysztofa Bartnickiego koresponduje książka Jonathana Safrana Foera *Tree of Codes* (2010). Opowiadanie powstało przez usuwanie słów z tekstu *Sklepów cynamonowych* Brunona Schulza.

Animacje poklatkowe Johna Stezakera — *Koń* (2012), *Tłum* (2013) i *Katedra* (2013), zapętlone w nieskończoność, pulsujące i migotliwe, a mimo to nieruchome filmy powstały w wyniku przefotografowywania zdjęć. Pochodzące z bogatego archiwum artysty materiały wyjściowe zawierają kolejne wydania katalogów koni wyścigowych z okresu obejmującego 30 lat, fotosy z filmów hollywoodzkich oraz pocztówki ukazujące kościelne nawy główne z ołtarzem i rozetą. Rasowe araby, tłumy na plażach, trybunach, demonstracjach, ulicach, mroczne wnętrza gotyckich kościołów są zarazem typowe i różnorodne. Stanowią paradoksalną kombinację bezruchu i niepokoju.

W tej samej części prezentowane są kolaże filmowe przewrotnie wykorzystujące wiadomości telewizyjne: *Dobry wieczór* (1996) autorstwa kolektywu Apsolutno i *Konkatenacja CNN* (2002) Omera Fasta, a także filmy found footage: *Pièce touché* (1989) Martina Arnolda, dekonstruujący 18-sekundowe ujęcie z amerykańskiego filmu klasy B z wczesnych lat pięćdziesiątych, oraz *O bestiach i ludziach* (2016) CT Jaspera i Joanny Malinowskiej, który z kolei konstruuje nieco perwersyjny wizerunek relacji między ludźmi i zwierzętami. Znalazł się tu również nowy film Justyny Łuczaj-Salej *Dziura* (2017) przedstawiający trzy wersje tej samej wieloznacznej sytuacji (z udziałem aktora nieco podobnego do Pereca). *Kolekcja, która rośnie* (2014–2017) Nicolasa Grospierre'a, czyli zbiór fotografii pokazujących to samo zdjęcie fotografowane w czasie kolejnych wystaw, powiększy się też w czasie trwania wystawy. Zapis performansu *Wymianka* (2017) Weroniki Szczawińskiej i Krzysztofa Kaliskiego dokumentuje efekty postawionego sobie wcześniej przez artystów zadania: „[…] przedstawiamy sobie nawzajem kilka wątków z codziennego życia, po czym wymieniamy się nimi. Wybrany wątek należy podjąć jako swój i zrobić z nim dowolną rzecz — w ramach performansu, który wykonamy oboje".

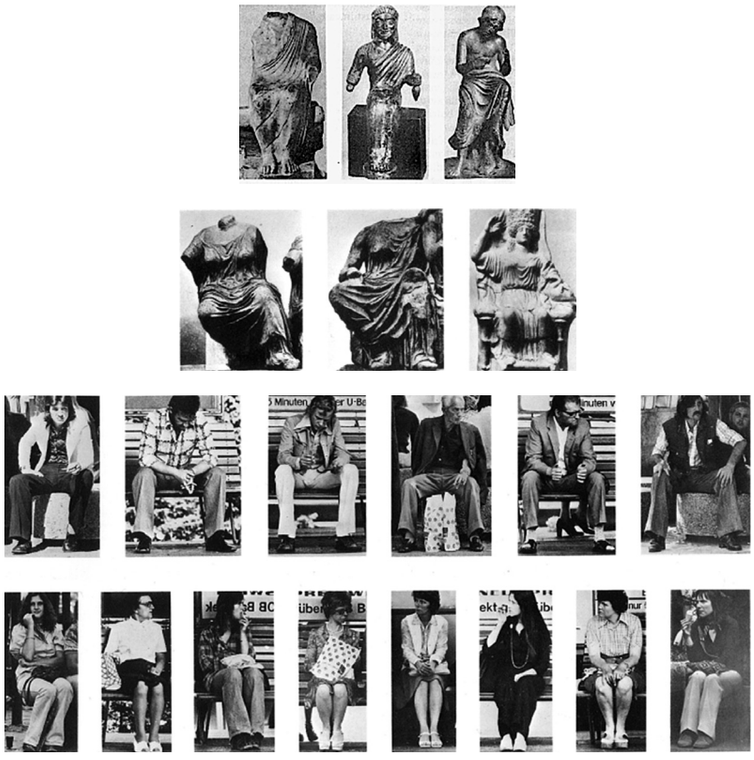

Część socjologiczna

Ta część wystawy, inspirowana utworami Pereca *Krótkie uwagi o przedmiotach znajdujących się na moim biurku* i *Próba zinwentaryzowania pokarmów płynnych i stałych, jakie pochłonąłem w ciągu tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego czwartego roku*, mogłaby być również określona tytułem innego eseju pisarza — *Myśleć/klasyfikować* — mieści bowiem prace skupione na tworzeniu mniej lub bardziej rozbudowanych zbiorów według różnego rodzaju klasyfikacji.

Plansze fotograficzne Marianne Wex zostały wybrane z ponad 5000 fotografii, które złożyły się na projekt badawczy zatytułowany *Odzyskajmy naszą przestrzeń. „Kobiecy" i „męski" język ciała jako następstwo patriarchalnej struktury społecznej*. Wykonane w latach 1972–1977 fotografie kobiet i mężczyzn w różnych pozycjach (postaci stojące, siedzące, leżące) zostały podzielone na kategorie uwzględniające ułożenie nóg, stóp, kolan, głowy, ramion, łokci, rąk. Zdjęcia z ulic Hamburga artystka uzupełniła o materiały znalezione: przefotografowane reklamy, antyczne i średniowieczne dzieła sztuki. Ten konceptualny, mocno osadzony w kontekście sztuki feministycznej projekt jest historycznym świadectwem, jednak systematyczne kontrastowanie męskich i damskich sylwetek w takich samych pozach oddziałuje również swoim wizualnym komizmem.

Alicja Karska i Aleksandra Went kolekcjonują kobiece i męskie wizerunki. Seria *Panie i Panowie* obejmuje 200 zdjęć pokazujących witryny fryzjerskie fotografowane w latach 2004–2011 w różnych miastach świata. W posłowiu do książki fotograficznej, na którą złożyły się te prace (2011), Bożena Czubak zwraca uwagę, że: „Witryny fryzjerskie z Gdańska, Tczewa czy Kielc nie różnią się od tych, które autorki sfotografowały na ulicach Luksemburga, Brukseli, Amsterdamu, Tel Awiwu. […] Wyczulenie na szczególny odcień melancholijnej ironii nadaje spójny charakter tej kolekcji".

Faceci (1989–1990) duetu Lukáš Jasanský i Martin Polák to zbiór fotografii anonimowych, niczym niewyróżniających się mężczyzn sfotografowanych z oddali, w różnych przypadkowych pozach. Trudno sklasyfikować kryteria, które decydowały o wyborze portretowanych — być może (podobnie jak w wypadku cyklu *Telewizory*, 1987–1988) najlepiej określiłaby je stosowana przez Pereca kategoria „podzwyczajności", czyli badanie codzienności, opisanie „całej reszty: tego, czego na ogół nie odnotowujemy, czego nie zauważamy, co nie wydaje się ważne" (*Przybliżenia czego?*, 1973).

Z takim myśleniem korespondują książki fotograficzne Hansa-Petera Feldmanna (*Bilder*, 2002, pierwodruk 1968) — kolekcje czarno-białych anonimowych zdjęć, przedstawiające 14 widoków górskich, 12 widoków nieba z okna samolotu, 11 par kobiecych kolan, 6 portretów piłkarzy itd.

Czuła uważność skierowana na rzeczy nieważne towarzyszyła Krzysztofowi Pisarkowi w spacerach po otaczającym jego dom lesie i obserwacji przedmiotów na granicy upartego trwania i zniknięcia: obiekty i ich fragmenty, rozpadające się, wdeptane w liście, zatopione w kałużach (unikatowa książka fotograficzna *Translokacje*, 2017, fotografie z lat 2005–2015).

W tej części prezentujemy także nowy wybór ze słynnego już cyklu fotograficznego *A–Z (Gabloty edukacyjne)* Andrzeja Tobisa (rozrastający się od 2006 projekt tworzenia przepojonych absurdem fotograficznych ilustracji do wydanego w 1954 roku *Bildwörterbuch Deutsch und Polnisch* — ilustrowanego słownika polsko-niemieckiego) i *Kolorobloki* (2006–2009) Nicolasa Grospierre'a — wyrafinowaną zabawę formalną z wykorzystaniem niedoskonałych przykładów architektury modernistycznej.

Marianne Wex, *Odzyskajmy naszą przestrzeń. „Kobiecy" i „męski" język ciała jako następstwo patriarchalnej struktury społecznej*, 1977, plansze fotograficzne, dzięki uprzejmości artystki

Alicja Karska & Aleksandra Went, fotografia z książki *Panie i Panowie*, 2004–2011, wydanej przez Fundację Profile (2011) dzięki wsparciu Miejskiego Ośrodka Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim, dzięki uprzejmości Fundacji Profile

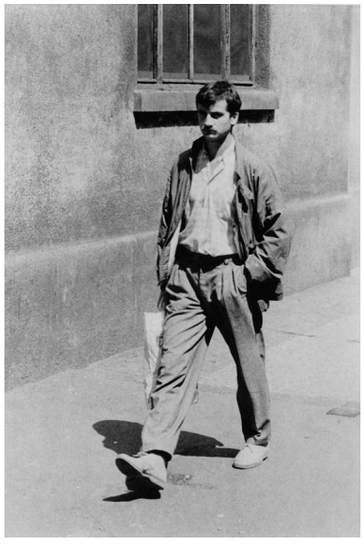

152 34 (3. A.) **der Dorfteich**

152 34 (3 w.) **staw wiejski**

Część fabularna

W tej części, inspirowanej utworami Pereca *Życie. Instrukcja obsługi* i *Gabinet kolekcjonera*, znalazły się rozbudowane narracje, a także mistyfikacje artystyczne.

Mistyfikacją jest praca Agnieszki Kurant *Future Anterior* (2008). Artystka stworzyła wersję wydania „The New York Times" z 29 czerwca 2020 roku. Na jej prośbę zawodowy jasnowidz Krzysztof Jackowski (świadczący „usługi paranormalne", m.in. dla policji) sporządził prognozę wydarzeń na rok 2020. Na tej podstawie dziesięciu nowojorskich dziennikarzy napisało artykuły. Osiem stron gazety przypomina do złudzenia oryginał, są one jednak wydrukowane tuszem, który znika, gdy temperatura przekracza 26 stopni. Tekst staje się niewidoczny, kiedy zetknie się z ręką czytelnika.

Pochodzący rzekomo z 1864 roku egzemplarz *Le Voyage d'hiver* [Podróż zimowa] Hugo Verniera, dzieła uważanego za nieistniejące, po raz pierwszy został zaprezentowany przez Grzegorza Jankowicza w 2016 roku podczas Festiwalu Conrada. To wzorcowy przykład plagiatu przez antycypację i niedościgły (dotąd) cel poszukiwań członków grupy OuLiPo — autorów „powieści zbiorowej" pt. *Le Voyage d'hiver & ses suites*, będącej kontynuacją noweli Pereca.

Wideo Aleksandry Mir *Pierwsza kobieta na Księżycu* (1999) jest zapisem trwającej jeden dzień (28.08.1999) akcji artystycznej. Pracująca od świtu ekipa wyposażona w ciężki sprzęt przeistoczyła holenderską plażę w księżycowy krajobraz. O zachodzie słońca kobieca załoga zatknęła amerykańską flagę na szczycie krateru. W ciągu kilku następnych godzin plaża wróciła do poprzedniego wyglądu. Zrealizowana w at-

Lukáš Jasanský & Martin Polák, *Faceci*, 1989–1990, cykl 40 fotografii barytowych, dzięki uprzejmości artystów i galerii SVIT, Praga

Lukáš Jasanský & Martin Polák, *Telewizory*, 1987–1988, cykl 45 fotografii, dzięki uprzejmości artystów i galerii SVIT, Praga

Krzysztof Pisarek, fotografie z książki *Translokacje*, 2017, druk pigmentowy, dzięki uprzejmości artysty

Andrzej Tobis, *Staw wiejski*, z cyklu *A–Z (Gabloty edukacyjne)*, 2006–∞, fotografia barwna, dzięki uprzejmości artysty

mosferze beztroskiej zabawy akcja jest feministycznym w wymowie i jednocześnie żartobliwym komentarzem na temat konspiracyjnych teorii otaczających historyczne lądowanie Apolla 11, które miało miejsce dokładnie 30 lat wcześniej.

W instalacji Piotra Machy *Wleźć do matki z powrotem* (2016–2017), skonstruowanej z odpadków, prowizorycznej szopie odkrywamy opuszczoną stację badawczą, pełną śladów obecności artysty-samotnika (rysunki, filmy, fotografie) badającego na własną rękę „błędy natury” w Puszczy Białowieskiej.

Z tymi pracami korespondują książki: *Afronauci* (2012) Christiny de Middel, historia programu badań kosmicznych, który jakoby miał miejsce w Zambii w latach sześćdziesiątych, oraz *Fauna* (1999) Joana Fontcuberty — rzekome archiwum zaginionego w tajemniczych okolicznościach niemieckiego zoologa dr. Ameisenhaufena.

Znalazły się tu także prace mające charakter opowieści, które, jak pisze Perec, powstają „wyłącznie dla przyjemności, w pogoni za szczególnym dreszczykiem, jaki daje stwarzanie pozorów”. Michał Chudzicki w projekcie *Bruno Larek (1901–1936)* stworzył w latach 2011–2012 postać fikcyjnego artysty, autora dadaistycznych kolaży, poezji i absurdalnych obiektów. *Dial H-I-S-T-O-R-Y* Johana Grimonpreza (1998) jest kolażem filmowym złożonym z materiałów dokumentalnych dotyczących słynnych porwań samolotów, prywatnych materiałów filmowych, zimnowojennych materiałów propagandowych i reklam. Do tego artysta dodaje własny komentarz przemieszany z fragmentami tekstów Dona de Lillo.

Z powieścią *Życie instrukcją obsługi* Pereca może kojarzyć się wielość historii i ograniczenie miejsca akcji do jednego budynku — cechy charakterystyczne zarówno komiksu Chrisa Ware’a *Building Stories* (2012), jak i interaktywnej animacji *Dom na Świeżej*, będącej częścią wystawy stałej w Muzeum Warszawskiej Pragi. Historie mieszkańców 28 lokali nieistniejącej już drewnianej kamienicy przy ulicy Świeżej opowiada aktor Mieczysław Gajda, niegdyś mieszkaniec tego domu. Ten rozbudowany projekt łączący ilustracje wielu autorów powstawał w latach 2012–2017 pod opieką artystyczną Jana Rusińskiego (scenariusz, reżyseria, animacja). Animacje bądź rysunki do nich wykonali absolwenci Pracowni Ilustracji warszawskiej ASP oraz przyjaciele Fundacji ILLUSTRO im. Zygmunta Januszewskiego.

Aleksandra Mir, *Pierwsza kobieta na Księżycu*, 1999, wideo, prod. Casco Projects, Wijk aan Zee, Holandia, dzięki uprzejmości artystki

Greta Samuel, animacja do projektu *Dom na Świeżej*, 2015, dzięki uprzejmości artystki i Muzeum Warszawskiej Pragi

Maciej Sieńczyk, animacja do projektu *Dom na Świeżej*, 2015, dzięki uprzejmości artysty i Muzeum Warszawskiej Pragi

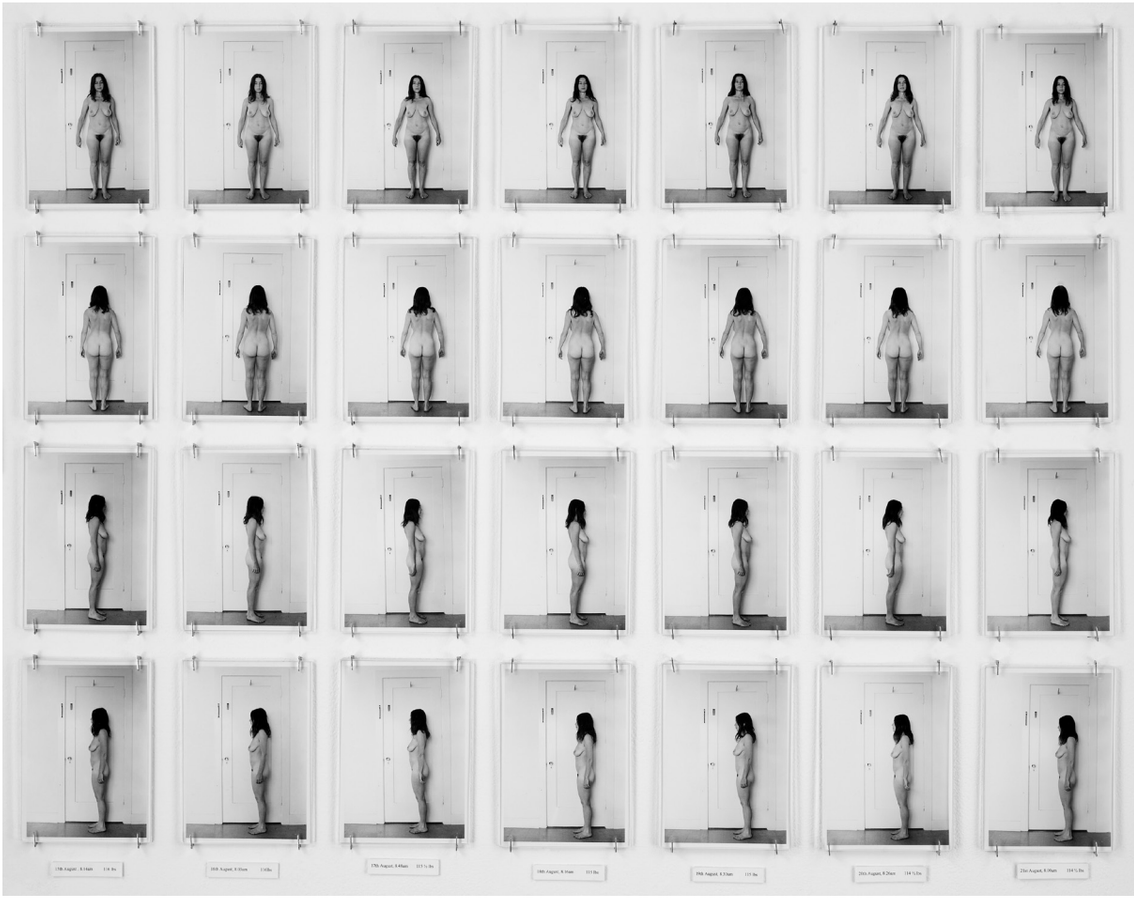

fot. | photo by Hermann Feldhaus,

Część autobiograficzna

W tej części wystawy, inspirowanej tekstami Pereca *Człowiek, który śpi*, *W albo wspomnienie z dzieciństwa*, *Miejsca pewnego podstępu*, znalazły się różne zapisy rzeczywistości dokonywane przez artystów, którzy jak Perec znajdują „dostęp do swojej historii" za pośrednictwem swego ciała lub całego życia.

Rzeźbiarstwo: rzeźba tradycyjna (1972) Eleonor Antin jest zapisem dosłownym: 148 zdjęć dokumentuje wygląd ciała artystki w ciągu 37 dni diety odchudzającej. To także złośliwy żart na temat tradycyjnych podziałów na dyscypliny artystyczne wynikających z patriarchalnych struktur.

Fotografia dnia jest dosłownym, rozłożonym na 20 lat zapisem życia i umierania amerykańskiego grafika Jamiego Livingstona, który od 1979 do 1997 roku (data śmierci autora) robił jedno zdjęcie polaroidem dziennie. Stronę internetową photooftheday.hughcrawford.com stworzył Hugh Crawford, przyjaciel artysty.

W rysunku autobiograficznym zatytułowanym *Adolescencja* (2016) Mariusz Tarkawian przygląda się sobie z przeszłości, szuka „dostępu do swojej historii" za pomocą mistrzowsko opanowanego medium. Przerysowuje na nowo, w obsesyjnie dekoracyjnym splątaniu, rysunki z dzieciństwa i z lat przed podjęciem artystycznej edukacji (około 800 prac na papierze z lat 1983–2006).

Książka fotograficzna *Exquisite Pain* [Dotkliwy ból] Sophie Calle (2004) poświęcona jest bolesnym chwilom w życiu autorki. Najpierw oglądamy zdjęcia z jej pobytu w Japonii w 1984 roku. Na każdym zdjęciu znajduje się liczba ze znakiem minus. Zaczyna się od dnia J –92 — 92 dni przed dniem zero, kiedy to dowiedziała się, że mężczyzna, którego kochała, porzucił ją dla innej kobiety. Po dniu zero następują zdjęcia z tekstami, aż do numeru +99, gdy ból ustał.

Książka *Break Down — Inventory* Michaela Landy'ego (2002) zawiera spis wszystkich przedmiotów zniszczonych w czasie trwającego tydzień (w lutym 2001) performansu *Break Down*. Liczący 7088 pozycji inwentarz obejmował wszystkie przedmioty, które posiadał artysta; sporządzenie go zajęło trzy lata.

100 lat (2001) Hansa-Petera Feldmanna to monumentalny zbiór 101 fotografii osób (rodzina, przyjaciele i znajomi artysty) w wieku od 8 miesięcy do 100 lat. Rezultatem tego prostego pomysłu pokazania upływu czasu na żywym materiale jest galeria 101 zdyscyplinowanych formalnie portretów (czarno-białe fotografie, 43 × 33 cm każda). Powściągliwy w całej swojej indywidualnej różnorodności cykl daje w sumie bezlitosny zapis drogi zmierzającej do nieuchronnego końca.

Czytelnia

W czytelni znalazły się książki Georges'a Pereca (głównie dzięki uprzejmości Wydawnictwa Lokator) i fragmenty utworów pisarza w graficznej interpretacji Kai Gliwy i Mikołaja Moskala. Można też obejrzeć dokumentalny zapis projektu *Podróże zimowe* z członkami grupy OuLiPo (Marcel Bénabou, Jacques Jouet, Ian Monk, Frédéric Forte) w trakcie ich wizyt w Wydawnictwie Lokator w latach 2015–2016 (koncepcja i realizacja: PIO Kaliński).

Jest tu także miejsce dla prac wchodzących w bezpośredni dialog z twórczością Pereca. *Perec. Rzeczy. Maszyna* (2016) Martyny Miller — teatralna adaptacja powieści *Rzeczy* — na potrzeby wystawy uległa dalszej transformacji. Jej bohaterowie, pracownicy reklamy Sylwia i Jerôme, przeobrazili się w pracowników teatru. Kamera bada elementy niewidoczne z perspektywy sceny.

Kaja Gliwa i Mikołaj Moskal są autorami zdjęć (2016) wizualnie interesujących, choć może niezbyt apetycznych kombinacji artykułów spożywczych (zob. *Próba zinwentaryzowania pokarmów płynnych i stałych, jakie pochłonąłem w ciągu tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego czwartego roku).*

Makiety Lili Kalinowskiej *Służbówka* i *Stróżówka* (2016) to wykonane w skali 1 : 12 modele pomieszczeń według opisu z rozdziałów IX i XXXV *Życia instrukcji obsługi*.

Czytelnia jest też strefą, gdzie tematy wystawy podane są w formie bardziej przyjaznej dla współczesnego widza. Ilustracja do *Gabinetu kolekcjonera* w postaci cyfrowego kolażu Bartosza Fica (2017) sygnalizuje strefę, za którą jest on odpowiedzialny: ciekawostki z internetu, materiały znalezione: gify i filmy z YouTube'a, a także twórczość własna znajdująca swoje miejsce gdzieś pomiędzy dyskretnym żartem a usterką rzeczywistości (moneta falsyfikat czy skrupulatne segregowanie reklam).

Eleonor Antin, *Rzeźbiarstwo: rzeźba tradycyjna* (fragment), 1972, 148 odbitek żelatynowo-srebrowych, dzięki uprzejmości Ronald Feldman Fine Arts, Nowy Jork

Jamie Livingston, *Fotografia dnia*, 1979–1997, seria polaroidów, dzięki uprzejmości Hugh Crawforda, photooftheday.hughcrawford.com

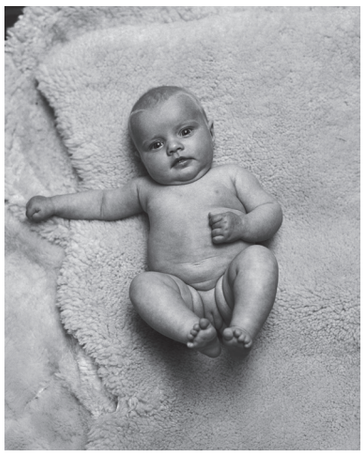

W czytelni znajduje się jedyny na wystawie obraz — *Gabinet kolekcjonera* Marceliny Siwiec (2017). Przeniesiony na płótno opis obrazu z prozy Pereca powstał na zamówienie Bartosza Fica.

Prezentowane są tu także prace studentów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, którzy w ramach przedmiotu działania interdyscyplinarne w roku akademickim 2016/17 wykonywali zadania związane z tematyką wystawy, m.in. podejmowali próby powtórzenia gestów Pereca, jak np. *Próba zinwentaryzowania pokarmów płynnych i stałych, jakie pochłonąłem w ciągu tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego czwartego roku* lub *Lubię nie lubię*. W efekcie tego ostatniego ćwiczenia powstała książka, której graficzny kształt nadała Karolina Niwelińska (2017). Formę książki ma również ćwiczenie *Marzenia* z 2017 roku (w ramach przedmiotu fotografia, prowadzący: Krzysztof Pisarek) — ulotna materia marzeń ujęta została tu w ramy algorytmu. ●●●

Jadwiga Sawicka

Mariusz Tarkawian, *Adolescencja* (fragment), 2016, marker akrylowy, papier, dzięki uprzejmości artysty

Hans-Peter Feldmann, *Felina, 8 miesięcy*, z cyklu *100 lat*, fotografia barytowa, © VG Bild/Kunst, Bonn for H.-P. Feldmann

Hans-Peter Feldmann, *Jana, 1 rok*, z cyklu *100 lat*, fotografia barytowa, © VG Bild/Kunst, Bonn for H.-P. Feldmann

Hans-Peter Feldmann, *Maria Victoria, 100 lat*, z cyklu 100 lat, fotografia barytowa, © VG Bild/Kunst, Bonn for H.-P. Feldmann

Prace na wystawie

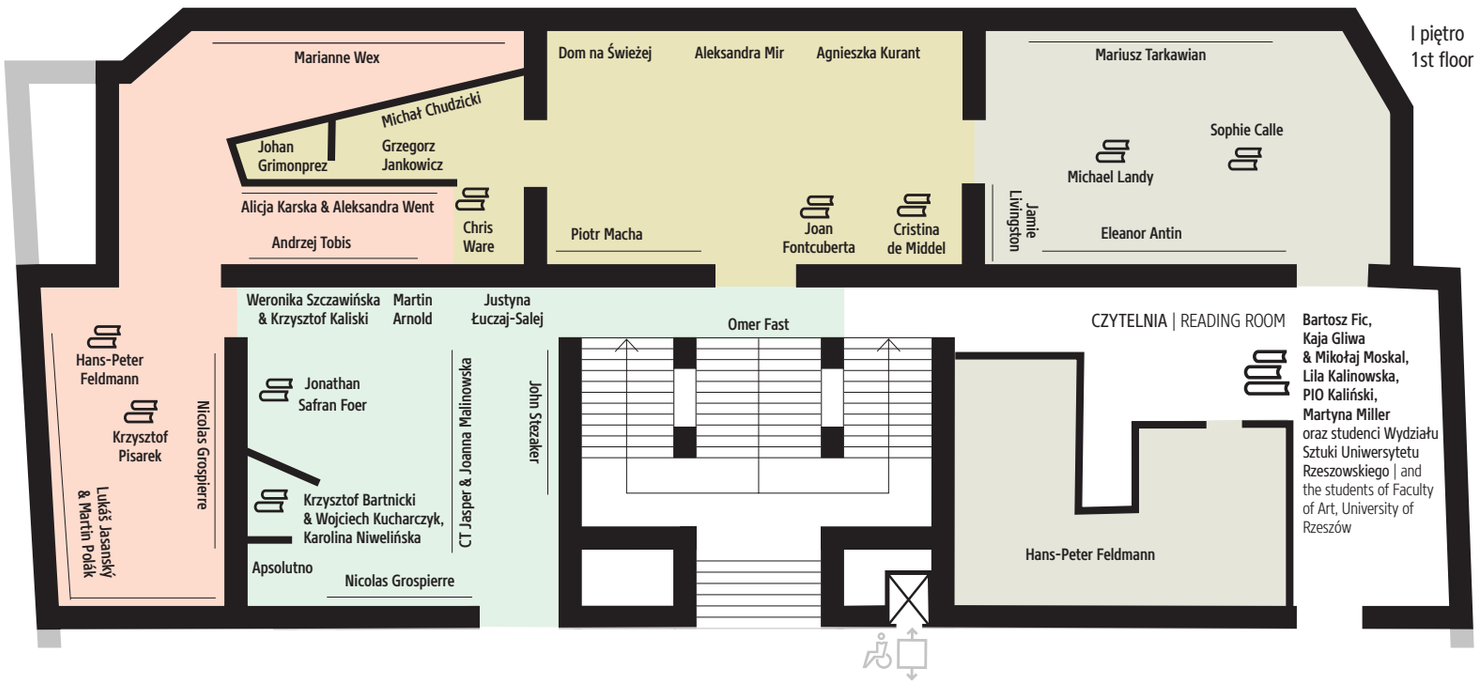

Część socjologiczna

Hans-Peter Feldmann, *Bilder/ Pictures*, Walther König, Köln 2002

Nicolas Grospierre, *Kolorobloki*, 2006 i 2017, fotografia
Fotografie przedstawiają elewacje budynków pokrytych tzw. płytami Lipsk – rodzajem nieprzezroczystego, barwnego szkła używanego w latach 60. i 70. XX wieku (w latach 50. stosowano podobny materiał – marblit). Płyty Lipsk występują we wszystkich kolorach: czarnym, niebieskim, czerwonym, różowym, zielonym, jasnożółtym itd. Oprawione w aluminiowe ramy pozwalają na wykończenie elewacji przy użyciu prostej, modułowej technologii. Z tego powodu stały się jednym z najbardziej popularnych materiałów budowlanych w latach 60. i 70.
Sfotografowane bloki zostały także potraktowane w sposób modularny. Chociaż w rzeczywistości budynki są różne, wszystkie elewacje w pracy *Kolorobloki* mają taką samą liczbę pięter i okien oraz klatkę schodową umieszczoną pośrodku elewacji; zdjęcia różnią się tylko kolorem.

Alicja Karska & Aleksandra Went, *Panie i Panowie*, instalacja fotograficzna z kart książki *Panie i Panowie*, fotografie z lat 2004–2011, dzięki uprzejmości Fundacji Profile
Książka wydana przez Fundację Profile w 2011 roku dzięki wsparciu Miejskiego Ośrodka Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim

Lukáš Jasanský & Martin Polák, z cyklu *Faceci*,1989–1990, fotografia barytowa, dzięki uprzejmości artystów i galerii SVIT, Praga

Lukáš Jasanský & Martin Polák, z cyklu *Telewizory*,1987–1988, fotografia barytowa, dzięki uprzejmości artystów i galerii SVIT, Praga

Krzysztof Pisarek, *Translokacje*, 2017, unikatowa książka fotograficzna (wydana w dwóch egzemplarzach), fotografie z lat 2005–2015, druk pigmentowy

Andrzej Tobis, z cyklu *A–Z (Gabloty edukacyjne)*, 2006–∞, fotografia barwna, dzięki uprzejmości artysty

Andrzej Tobis, z cyklu *A–Z (Gabloty edukacyjne)*, 2006–∞, fotografia barwna, kol. Fundacji Sztuki Polskiej ING

Marianne Wex, *Odzyskajmy naszą przestrzeń. „Kobiecy" i „męski" język ciała jako następstwo patriarchalnej struktury społecznej*, 1977, plansze fotograficzne

Część autobiograficzna

Eleonor Antin, *Rzeźbienie: rzeźba tradycyjna*, 1972, instalacja: 148 odbitek srebrowo-żelatynowych i tekst, dzięki uprzejmości Ronald Feldman Fine Arts

Sophie Calle, *Exquisite Pain* [Dotkliwy ból], Thames and Hudson, Londyn 2004

Hans-Peter Feldmann, *100 lat*, 2001, cykl 101 fotografii barytowych, dzięki uprzejmości artysty

Michael Landy, *Break Down – Inventory*, Ridinghouse, Londyn 2002

Jamie Livingston, *Fotografia dnia*, 1979–1997, seria polaroidów, dzięki uprzejmości Hugh Crawforda, www.photooftheday.hughcrawford.com

Mariusz Tarkawian, ok. 800 prac na papierze z lat 1983–2006

Mariusz Tarkawian, *Adolescencja*, 2016, marker akrylowy, papier

Część ludyczna

Martin Arnold, *Pièce touché*, 1989, wideo, dzięki uprzejmości artysty i Martin Janda Gallery

Apsolutno, *Dobry wieczór*, 1996, wideo

Apsolutno, *Good Evening* [Dobry wieczór], KulturKontakt Austria, Vienna 1997

Krzysztof Bartnicki, *Wariacje Bartnickiego na wariacje Joyce'a na tematy różne*, 2012–praca kontynuowana, tekst muzyczny, aranżacja: Wojciech Kucharczyk,
DA CAPO AL FINNE:
Z tekstu *Finnegans Wake* Jamesa Joyce'a usunięto wszystkie znaki oprócz ośmiu liter (Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh). Tak uzyskany zbiór liter – pod tytułem *Da Capo al Finne* – to muzyczny kryptogram podobny do historycznych motywów B-A-C-H oraz C-A-G-E, acz proponowany w znacznie większej skali (ok. 400 tysięcy liter).
Wskazując dynamikę, agogikę, artykulację, rytmikę i inne właściwości tekstu muzycznego – zwłaszcza zaś długości dźwięku i ciszy – sekwencje liter można zmieniać w partytury muzyczne. Kiedy są to partytury imitujące zapisy *istniejących* utworów – niejasna staje się odpowiedź na pytanie o ich autora. Czy jest nim (nieświadomie) James Joyce, skoro to on napisał *Finnegans Wake*? Czy jest nim Krzysztof Bartnicki, skoro to on sprowadził tekst Joyce'a na poziom liter? A może kompozytorem imitacji staje się (nieświadomie) autor imitowanego utworu? A może jest nim aranżer imitacji lub wykonawca? A może słuchacz, który decyduje o tym, czy imitacja jest dostatecznie udana?

Karolina Niwelińska, *Déjà vu*, 2017, animacja

Izabela Gnot, *Bialdolę*, 2013, animacja

Jerzy Kozłowski, *Finneganów tren*, 2013, animacja

Łukasz Kuśnierz, *Do którego mierzy*, 2015, animacja

Omer Fast, *Konkatenacja CNN*, 2002, wideo, dzięki uprzejmości artysty i galerii Arratia Beer, Berlin

Jonathan Safran Foer, *Tree of Codes* [Drzewo szyfrów], Visual Editions, London 2010
Opowiadanie amerykańskiego pisarza, które powstało przez usuwanie słów ze *Sklepów cynamonowych* Bruno Schulza

Nicolas Grospierre, *Kolekcja, która rośnie*, 2014–2017, archiwalny wydruk pigmentowy, papier
Praca jest serią fotografii, w której każda kolejna jest rezultatem poprzedniej i nie mogłaby powstać bez niej.

Fotografia #0: niezidentyfikowany modernistyczny korytarz, 2014,
Fotografia #1: fotografia zrobiona w czasie wystawy *Typologies* w Galería Alarcon Criado w Sewilli, 2014
Fotografia #2: fotografia zrobiona w czasie wystawy *Procedures for the Head. Polish Art Today* w Kunsthalle Bratislava, 2015
Fotografia #3: fotografia zrobiona w czasie wystawy *Życie. Instrukcja* w Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie, 2017

CT Jasper & Joanna Malinowska, *O bestiach i ludziach*, 2016, wideo

John Stezaker, *Koń*, 2012, wideo, dzięki uprzejmości artysty i Galerie Gisela Capitain w Kolonii

John Stezaker, *Tłum*, 2013, wideo, dzięki uprzejmości artysty i Galerie Gisela Capitain w Kolonii

John Stezaker, *Katedra*, 2013, wideo, dzięki uprzejmości artysty i Galerie Gisela Capitain w Kolonii

Justyna Łuczaj-Salej, *Dziura*, 2017, wideo

Weronika Szczawińska i Krzysztof Kaliski, *Wymianka*, dokumentacja performansu z otwarcia wystawy 3 lutego 2017

Wymianka to miniaturowe zdarzenie teatralne przygotowane przez duet stałych współpracowników: reżyserkę Weronikę Szczawińską i kompozytora Krzysztofa Kaliskiego. Inspiracją do stworzenia pracy stały się dwa istotne wątki zaczerpnięte z twórczości Georges'a Pereca: stosowanie reguł – formalnych przymusów, które determinują ostateczny efekt twórczych działań, oraz zwrot ku codzienności, próba rozpoznania jej. Twórcy zdarzenia podjęli pracę w oparciu o stworzoną przez siebie instrukcję obsługi (patrz poniżej). To eksperyment na niewielką – bo prywatną – skalę, który wyznaczają Perecowskie z ducha pytania. Czym jest nasza codzienność? Czym jest „autorstwo"? Czy to, co osobiste, jest jednocześnie czymś wspólnym?

Część fabularna

Aleksandra Mir, *Pierwsza kobieta na Księżycu*, 1999, video, prod. Casco Projects, Wijk aan Zee, Holandia

Johan Grimonprez, *Dial H-I-S-T-O-R-Y*, 1997, wideo, Zapomatik

Michał Chudzicki, projekt *Bruno Larek (1901–1936)*, 2011–2012
Michał Chudzicki powołał do życia wymyślonego artystę i stworzył jego prace. Twórczość Bruno Larka była pokazywana w Instytucie Polskim w Düsseldorfie oraz w Galerii Białej w Lublinie w 2012 roku. Demistyfikacja nastąpiła rok później w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie.

Joan Fontcuberta, *Fauna*, Photovision, Sevilla 1999

Hugo Vernier, *Podróż zimowa*, 1864, dzięki uprzejmości Grzegorza Jankowicza
Pochodzący rzekomo z 1864 roku egzemplarz *Le Voyage d'hiver* [Podróż zimowa] Hugo Verniera, dzieła uważanego za nieistniejące, po raz pierwszy został zaprezentowany przez Grzegorza Jankowicza w 2016 roku podczas Festiwalu Conrada. To wzorcowy przykład plagiatu przez antycypację i niedościgły (dotąd) cel poszukiwań członków grupy OuLiPo – autorów „powieści zbiorowej" pt. *Le Voyage d'hiver & ses suites*, będącej kontynuacją noweli Pereca.

Agnieszka Kurant, *Future Anterior*, 2008, pigment termochromiczny, sitodruk na papierze gazetowym, dzięki uprzejmości Tanya Bonakdar Gallery, Nowy Jork
Agnieszka Kurant stworzyła wersję „The New York Times" z przyszłości, datowaną na 29 czerwca 2020 roku, pojawiającą się i znikającą w zależności od pogody. Zawodowy jasnowidz Krzysztof Jackowski (świadczący „usługi paranormalne" m.in. dla Interpolu, wielu europejskich polityków oraz policji) sporządził na prośbę artystki prognozę wydarzeń na rok 2020. Przepowiedział m.in. rozpad Unii Europejskiej, zamachy terrorystyczne na wielką skalę w kilku miastach Europy, powstanie przeciwko władzy w Chinach tłumione we współpracy z Rosją, rewolucję na Krymie oraz poważne zniszczenie puszczy amazońskiej. Na tej podstawie dziesięciu nowojorskich dziennikarzy napisało artykuły. Artystka sfinansowała projekt, sprzedając i publikując w gazecie „reklamy w przyszłości" kilku rzeczywistym firmom, takim jak Axa, Agnes B czy Deutsche Bank. Strony

gazety przypominają do złudzenia zwykły egzemplarz „The New York Times”, ale zostały wydrukowane specjalnym pigmentem, który jest widoczny w temperaturze poniżej 21 stopni Celsjusza, a znika pod wpływem ciepła. Tekst zatem staje się niewidoczny, gdy zetknie się z ręką czytelnika lub gdy w sali znajduje się wielu widzów, co powoduje nieznaczny wzrost temperatury.

Piotr Macha, *Wleźć do matki na powrót*, 2016–2017, instalacja

Christina de Middel, *The Afronauts* [Afronauci], 2012, drugie wydanie 2016

Dom na Świeżej, 2012–2017, animacja, dzięki uprzejmości artystów, Muzeum Warszawskiej Pragi i Fundacji ILLUSTRO im. Zygmunta Januszewskiego
opowiada Mieczysław Gajda, projekt: Jan Rusiński
animacje: Arobal, Jacek Ambrożewski, Patricija Bliuj-Stodulska, Ola Cieślak, Paulina Derecka, Małgorzata Dmitruk, Paulina Dudek, Magdalena Dukaczewska, Stanisław Gajewski, Joanna Gębal, Agnieszka Głód, Monika Hanulak, Maria Huculak, Marta Ignerska, Rafał Kucharczuk, Wacław Marat, Milena Podloch, Greta Samuel, Aniela Sadley, Maciej Sieńczyk, Marianna Sztyma, Stanisław Wójcik, Barbara Żuchowska

Chris Ware, *Building Stories*, Pantheon Graphic Novels, New York 2012

Czytelnia

Bartosz Fic, *Gabinet kolekcjonera*, 2017, kolaż cyfrowy

Bartosz Fic, *Zeroone*, 2013, animacja

Bartosz Fic, *216 Dąbrowskiego*, 2013

Bartosz Fic, *Szczęśliwa moneta*, 2017, metal

Marcelina Siwiec, *Gabinet kolekcjonera*, 2017, akryl, płótno

Lila Kalinowska, *Rozdział XXXV, Stróżówka*, 2016, makieta w skali 1 : 12

Lila Kalinowska, *Rozdział IX, Służbówki 3*, 2016, makieta w skali 1 : 12

Martyna Miller, *Perec. Rzeczy. Maszyna*, 2016, wideo, dzięki uprzejmości artystki
Adaptacja powieści *Rzeczy* Georges a Pereca znalazła się w finale konkursu *Debiut w Studio* w 2015 roku. Jej założeniem było rozmieszczenie sekwencji powieści Pereca w kolejnych przestrzeniach Teatru Studio, znajdującego się Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Nie została jak dotąd zrealizowana w formie performatywnego spaceru przez teatr, ale na potrzeby wystawy Życie. *Instrukcja* powstało wideo.

PIO Kaliński, *Podróże zimowe*, 2016, film, © Lokator Media

Kaja Gliwa & Mikołaj Moskal, *Jedzenie*, 2016, fotografie, dzięki uprzejmości artystów

Z książki *Życie. Instrukcja*

fragmenty

Jadwiga Sawicka

Życie

Rzeczy

Perec pojawił się w moim życiu dosyć wcześnie — jeszcze w liceum (plastycznym) przeczytałam *Rzeczy* w tłumaczeniu Anny Tatarkiewicz[1], pierwsze wydanie, kieszonkowe z żółtą okładką, wypożyczone z biblioteki miejskiej w końcówce lat siedemdziesiątych; wracałam po nie kilka razy. Odnalazłam w *Rzeczach* własne pragnienie formy doskonałej, która umyka, ale wydaje się osiągalna, bo jest przełożona na — jakże zrozumiały dla mnie — świat rzeczy.[…]

Życie instrukcja obsługi

Trudno o lepszy tytuł. Zawsze zaskakujący na nowo, nawet gdy już przeczytałam książkę. Zawsze się na niego nabieram.[…]

Wystawa Życie. Instrukcja

Z myślą o wystawie opartej na twórczości Pereca nosiłam się od paru lat, od momentu przeczytania eseju *Uwagi o tym, czego szukam*, a mówiąc ściśle — od przeczytania artykułu Jerzego Franczaka *Inwentarz* o zbiorze *Urodziłem się. Eseje* w „Tygodniku Powszechnym”.
Perec o swojej twórczości mówił: „[…] książki, które piszę, przynależą do czterech różnych »pól« — czterech sposobów stawiania sobie pytań”[2].

1. Socjologiczne, czyli jak spoglądać na codzienność;
2. biograficzne;
3. ludyczne: „odnosi się do mojego upodobania do przymusów […] wszystkich pomysłów i środków zaczerpniętych z OuLiPo”;
4. fabularne: „opowieści […] powstałe wyłącznie dla przyjemności, w pogoni za szczególnym dreszczykiem, jaki daje stwarzanie pozorów”[3].

Albo inaczej, jak określa to gdzie indziej:

1. Myśleć/klasyfikować;
2. mieć dostęp do swojej historii;
3. nie dlaczego, tylko jak;
4. zapierające dech w piersiach przygody[4].

Myślałam o łatwości przełożenia jego podejścia do twórczości na sztuki wizualne, a także na inne dyscypliny. Bo przecież można znaleźć dużo przykładów, a nawet wyodrębnić nurty, grupy artystów, którzy układają typologie, stosują różne zapisy rzeczywistości, grają w gry według własnych reguł lub są autorami złożonych mistyfikacji. […]

Życie. Instrukcja, pod redakcją Jadwigi Sawickiej, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2017, s. 22–27

1 Georges Perec, *Rzeczy*, przeł. Anna Tatarkiewicz, PIW, Warszawa 1967.
2 Georges Perec, *Uwagi o tym, czego szukam*, przeł. Monika Ławniczak, w: idem, *Urodziłem się. Eseje*, red. Jacek Olczyk, Wydawnictwo Lokator, Kraków 2012, s. 11.
3 Georges Perec, *Gabinet kolekcjonera*, przeł. Wawrzyniec Brzozowski, Wydawnictwo Lokator, Kraków 2010, s. 79.
4 Zob. Georges Perec, *Uwagi o tym, czego szukam*, op. cit., s. 11.

Georges Perec

Uwagi o tym, czego szukam

Pierwsza myśl, jaka mi się nasuwa, kiedy usiłuję zdefiniować to, czego szukam, odkąd zacząłem pisać, jest taka: nigdy nie napisałem dwóch jednakowych książek, nigdy nie miałem ochoty powtórzyć w którejś z książek formuły, systemu czy stylu wypracowanego w poprzedniej.

Owa systematyczna zmienność celu niejednokrotnie zbiła z tropu wielu krytyków szukających troskliwie od książki do książki jakiejś „etykietki" dla pisarza; z pewnością zmyliła też ona niektórych moich czytelników i okryła mnie sławą swego rodzaju „komputera" czy „maszyny do produkowania tekstów". Sam porównałbym się raczej do rolnika, który uprawia kilka pól: na jednym buraki, na drugim lucernę, na trzecim kukurydzę itd. W podobny sposób książki, które piszę, przynależą do czterech różnych „pól" — czterech sposobów stawiania sobie pytań. Być może w rzeczywistości chodzi o jedno i to samo pytanie, ale stawiane z rożnych perspektyw odpowiadających za każdym razem innemu typowi twórczości literackiej.

Pierwsze z tych pytań można by określić jako „socjologiczne", czyli jak spoglądać na codzienność. Leży ono u źródeł takich tekstów jak *Rzeczy (Les Choses*), *Przestrzenie* (*Espèces d'espaces*), *Próba opisu kilku miejsc paryskich* (*Tentative de description de quelques lieux parisiens*) oraz działalności w zespole Cause Commune skupionym wokół Jeana Duvignauda i Paula Virilio. Drugie pytanie ma charakter autobiograficzny: *W albo wspomnienie z dzieciństwa* (*W ou le souvenir d'enfance*), *Mroczny pokój* (*La Boutique obscure*), *Pamiętam* (*Je me souvien*s), *Miejsca, w których spałem* (*Lieux où j'ai dormi*) itd. Trzecie, o charakterze ludycznym, odnosi się do mojego upodobania do przymusów, „bohaterskich wyczynów", „gam", do wszystkich pomysłów i środków zaczerpniętych z dorobku OuLiPo: palindromów, lipogramów, pangramów, anagramów, izogramów, akrostychów, krzyżówek itd. I w końcu czwarte, które dotyczy powieściopisarstwa, upodobania do opowieści i awanturniczych przygód, chęci pisania książek, które czyta się jednym tchem. Typowym przykładem jest tutaj *Życie instrukcja obsługi*.

Powyższy podział jest nieco arbitralny i można by go wzbogacić o kilka niuansów. Prawie każda z moich książek jest w pewnym sensie autobiograficzna (kiedy na przykład w bieżącym rozdziale wtrącam aluzję do wydarzenia, które zaszło w ciągu dnia); niemal żadna nie powstaje też bez udziału przymusu lub innej struktury oulipijskiej, choćby symbolicznej, lecz nie oznacza to bynajmniej, że dany przymus lub dana struktura do czegokolwiek mnie przymuszają.

Właściwie wydaje mi się, że poza tymi czterema biegunami, które zakreślają cztery horyzonty mojej pracy — świat, który mnie otacza, własna historia, język i fikcja literacka — moją pisarską ambicją byłoby przedarcie się przez całą literaturę swoich czasów, bez poczucia, że wracam czy kroczę po własnych śladach, i napisanie tego wszystkiego, co człowiek dziś może napisać: książek grubych i cienkich, powieści i wierszy, dramatów, librett operowych, kryminałów, powieści w odcinkach, przygodowych, science fiction, książek dla dzieci…

Nigdy nie było mi łatwo mówić o mojej pracy w sposób abstrakcyjny, teoretyczny; nawet jeśli moja twórczość zdaje się wynikać z misternie opracowanego programu, dojrzałego projektu, myślę, że odkrywam i udowadniam swą aktywność, po prostu pisząc. Moje kolejne książki utwierdzają mnie w przekonaniu, czasem pokrzepiającym, a czasem niewygodnym (bo zawsze w zawieszeniu, aż do „przyszłej książki", niedokończonego dzieła oznaczającego „niewypowiedziane", ku czemu desperacko zmierza pragnienie pisania), że przemierzają one pewną drogę, zawłaszczają pewien obszar, wytyczają po omacku pewien szlak, opisując punkt po punkcie etapy mojego poszukiwania, o którym nie potrafię powiedzieć „dlaczego", lecz tylko „jak". Mam mgliste wrażenie, że moje książki nabierają sensu, wpisując się w szerszą perspektywę, jaką jest szerszy obraz, jaki tworzy dla mnie literatura, lecz jednocześnie wydaje mi się, że nigdy nie uda mi się owego obrazu precyzyjnie uchwycić, że jest on dla mnie gdzieś poza literaturą, a na pytanie: „dlaczego piszę?", mogę odpowiedzieć, wyłącznie pisząc, odraczając nieustannie chwilę, w której — zaprzestawszy pisania — ów obraz stałby się widoczny jak nieubłaganie ukończone puzzle.

przełożyła Monika Ławniczak

Georges Perec, *Urodziłem się. Eseje*,
Wydawnictwo Lokator, Kraków 2012, s. 11–1

Kalendarz wydarzeń

Życie. Instrukcja

3 lutego (piątek), godz. **19** ○
Wernisaż

5 lutego (niedziela), godz. **12.15** ◑
Oprowadzanie kuratorskie Jadwigi Sawickiej

9 lutego (czwartek), godz. **18** ○
Spotkanie z Mariuszem Szczygłem i Ewą Tatar poświęcone dziennikom Janiny Turek
→ sala warsztatowa

16 lutego (czwartek), godz. **18** ○
Koncert: *Muzyka znaleziona* w Finnegans Wake (Finneganów tren), wykonawcy: Krzysztof Bartnicki, Wojciech Kucharczyk
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

28 lutego (wtorek), godz. **18** ○
Pokaz filmu *Człowiek, który śpi (Un Homme qui dort)*, reż. Bernard Queysanne, Georges Perec, Francja/Tunezja, 1974, 77 min
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

7 marca (wtorek), godz. **18** ○
Pokaz filmu *Dubel (Double Take)*, reż. Johan Grimonprez, Belgia/Holandia/Niemcy, 2009, 80 min
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

10 marca (piątek), godz. **18** ○
***Płaszcz kopisty.* Spotkanie z Grzegorzem Jankowiczem i Robertem Kuśmirowskim**
→ sala warsztatowa

14 marca (wtorek), godz. **18** ○
Pokaz filmu *Resztki (Reminder)*, reż. Omer Fast, Niemcy/Wielka Brytania, 2015, 103 min
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

17 marca (piątek), godz. **12.15** ⊕ ○
Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*
→ prowadzenie: Barbara Dąbrowska i Maria Kosińska
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub informacja@zacheta.art.pl

21 marca (wtorek), godz. **18** ○
Pokaz filmu *Kronika wypadków (The Falls)*, reż. Peter Greenaway, Wielka Brytania, 1980, 195 min
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

30 marca (czwartek), godz. **18** ○
***Wolność. Instrukcja*. Spotkanie z Jerzym Franczakiem, Darkiem Foksem i Tomaszem Swobodą, koncert zespołu Columbus Duo**
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

5 kwietnia (środa), godz. **17** ⊕ ○ **AD**
Spotkanie z cyklu *Sztuka dostępna. Spotkania ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*
→ zapisy: a.zdzieborska@zacheta.art.pl lub formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl

SZKLANE DOMY ○

Cykl wykładów wprowadzających w tematykę wystawy planowanej w 2018 roku, realizowanej przez Zachętę i Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego
→ sala multimedialna, wejście od ul. Burschego

15 lutego (środa), godz. **18**
dr Paweł Rodak, *Literatura poza literaturą. Nowe praktyki, nowe języki, nowe doświadczenia*

15 marca (środa), godz. **18**
dr Małgorzata Litwinowicz-Droździel, *Ekspozycje nowoczesności. Wizualny idiom polskości po roku 1918*

12 kwietnia (środa), godz. **18**
dr Bartłomiej Błesznowski, *Utopia w służbie demokracji. Kooperatyzm jako „ideologia mniejsza"*

SZTUKA I FILOZOFIA ○

Cykl wykładów i seminariów organizowanych we współpracy z Instytutem Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego
→ prowadzenie: dr Monika Murawska, dr Mateusz Salwa, dr Piotr Schollenberger
terminy wykładów: środy godz. 17
22 lutego, 8 i 22 marca,
5 i 19 kwietnia

ZACHĘTA DLA NAUCZYCIELI ○

→ informacje o programie dla nauczycieli: a.zdzieborska@zacheta.art.pl

Kurs języka sztuki — jak odczytywać dzieła sztuki dawnej i współczesnej, edycja 3

Szkolenie dla nauczycieli z Warszawy współorganizowane z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
→ prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor i Paula Kaniewska
termin spotkania: 7 lutego

Wokół wystaw i kolekcji Zachęty — przewodnik po polskiej sztuce współczesnej

Szkolenie dla nauczycieli z Warszawy współorganizowane z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
→ prowadzenie: Zofia Hejke i Maria Szczycińska
terminy spotkań: 27 lutego, 20 marca, 10 kwietnia

zacheta.art.pl

○ wstęp wolny
◑ wstęp w cenie biletu
● wstęp płatny
⊕ obowiązują zapisy

pętla indukcyjna
dostępne dla niesłyszących
AD audiodeskrypcja

WARSZTATY

Przez cały czas trwania wystaw prowadzimy warsztaty, których celem jest zapoznanie z wystawą, zachęcenie do zadawania pytań i zmotywowanie do twórczego działania i myślenia.

Warsztaty dla szkół i przedszkoli ●

→ zajęcia odbywają się od wtorku do piątku od godz. 12
→ koszt: 150 zł od grupy do 25 osób (przedszkole i szkoła podstawowa), do 30 osób (gimnazjum i liceum)
→ czas trwania: ok. 90 min
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub informacja@zacheta.art.pl

Warsztaty rodzinne ⊕ ◑

Warsztaty na wystawach przeznaczone dla rodzin z dziećmi w wieku 4–10 lat. Po obejrzeniu wystawy dzieci i rodzice razem wykonują pracę plastyczną, którą można wziąć do domu. Zajęcia odbywają się w każdą niedzielę w dwóch grupach wiekowych.
godz. 12.30 (dzieci w wieku 4–6 lat)
godz. 15 (dzieci w wieku 7–10)
→ koszt: 18 zł (bilet rodzinny)
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub informacja@zacheta.art.pl

Warsztaty rodzinne z cyklu *Co robi artysta?* ⊕ ◑

Warsztaty skierowane do rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W małych grupach zwiedzamy aktualne wystawy, poznajemy dzieła sztuki współczesnej i sami tworzymy swoje prace. Warsztaty prowadzone są przez edukatorów przeszkolonych przez terapeutów Fundacji SYNAPSIS i świadomych potrzeb osób z autyzmem. Odbywają się raz w miesiącu, w soboty, w dwóch grupach wiekowych.
→ koszt: 18 zł (bilet rodzinny)
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub a.zdzieborska@zacheta.art.pl
→ terminy: 25 marca, 29 kwietnia

OPROWADZANIA

Oprowadzanie w języku polskim, angielskim, niemieckim lub francuskim ●

→ koszt: 150 zł; grupa: maksymalnie 30 osób
→ zapisy: formularz zgłoszeniowy na stronie zacheta.art.pl lub informacja@zacheta.art.pl

Piątek o piątej ◑

Specjalne piątkowe tematyczne oprowadzanie po aktualnych wystawach. Poruszamy różne tematy, różne problemy. Co tydzień edukatorzy proponują inną ścieżkę zwiedzania i inne zagadnienia.
→ piątki, godz. 17, zbiórka w holu głównym

Niedzielne oprowadzania ◑

Jeśli wybieracie się do nas w niedzielę, zapraszamy na oprowadzanie po aktualnych wystawach. Nasi przewodnicy wskażą najważniejsze wątki, przytoczą szerszy kontekst prezentowanych dzieł oraz odpowiedzą na wasze pytania. To doskonała okazja, aby jeszcze lepiej zapoznać się z naszymi wystawami.
→ niedziele, godz. 12.15
→ zbiórka w holu głównym

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

17 lutego (piątek), godz. **18** ○
Spotkanie wokół książek dotyczących sztuki żydowskiej w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej, wydanych przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. W promocji wezmą udział: prof. Jerzy Malinowski, dr Renata Piątkowska, dr Tamara Sztyma oraz Maria Piechotkowa i Marek Kunicki-Goldfinger

27 lutego (poniedziałek), godz. **18** ○
Spotkanie Dyskusyjnego Klubu Książki. Rozmowa o książce Edmunda de Waal *Zając o bursztynowych oczach. Historia wielkiej rodziny zamknięta w małym przedmiocie*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013 terminy kolejnych spotkań: 24 marca, 28 kwietnia

Jak zachęcić dzieci do czytania i samemu przy tym się świetnie bawić?

Księgarnia Artystyczna zaprasza na cykl warsztatów dla rodziców i dzieci (4–7 lat) poświęcone różnym sposobom oswojenia dzieci z książkami tak, by nie wyobrażały sobie życia bez nich. Każdy z warsztatów podzielony jest na część wyłącznie dla dorosłych i wyłącznie dla dzieci oraz poświęconą wspólnej pracy. Zajęcia prowadzą Tatiana Audycka-Szatrawska, Marta Todys i Monika Hałucha (członkinie Polskiej Sekcji IBBY — Stowarzyszenie Przyjaciół Książki dla Młodych)
→ wstęp w cenie biletu rodzinnego
→ zapisy: m.dabrowska@zacheta.art.pl
→ sala multimedialna

25 lutego (sobota), godz. **17** ⊕ ◑
Oswajamy literki — alfabet na różne sposoby

25 marca (sobota), godz. **17** ⊕ ◑
Teatr cieni — wstęp do mitów, legend i baśni

29 kwietnia (sobota), godz. **17** ⊕ ◑
Książki aktywnościowe — i masz dziecko z głowy